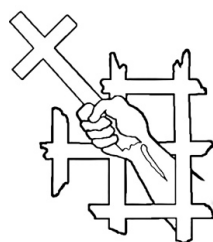

ALEXANDRU CONSTANT

MARȘUL
INVIERII

MARȘUL ÎNVIERII

A fost un drum al mărturisirilor și al învierii. A fost Marșul Învierii...

Întreg norodul românesc, de sus din miezul nopții bucovinene până în zorile scânteietoare ale muncelilor argeșene, s'a mărturisit în fața „Jertfei lor”, ca o revărsare de ape calde din adânc, peste înghețul de moarte al sufletelor de ieri. Cine a avut fericirea să facă acest drum, în care moartea a sfărâmat lacătele grele ale sufletului românesc, a putut cântări în cumpăna Istoriei prețul „jertfei lor”. Sufletul mare al neamului nostru s'a trezit în toată noblețea și creștinătatea sa. A fost o clătinare, o dislocare din așezările de viață mică, trudnică și iobagă, o regăsire de sine, un început nou. Căci, după mărturisire, urmează conștiința măsurii sale, iar după aceasta, curajul *realizării sale*, după măsura proprie.

Ion Moța și Vasile Marin

Și acum iată, prinse din fuga condeului, câteva momente:

Căpitane, îți aduc echipa din Spania...

În puterea nopții, - orele 4 - străzile troienite ale Cernăuțului au prins să se miște: grupuri de legionari coboară spre gară. O noapte liniștită, așa cum vor fi fiind nopțile de pace ale Voevodului cel Sfânt al Bucovinei, o noapte totuși de

comprimată emoție, de mister. Departe, înspre Miază-Noapte, dincolo de hotar, aleargă în noapte trenul care va depune în țară pe camarazii plecați în Spania. Simțeam, în fund de noapte, un zvon, un uruit surd, spre care și noi ne grăbim acum.

Frig. În gara Grigore Ghica Vodă, o liniște marginală. Gara singuratică străjuiește avansat în Nord tăcerile colinelor vecine. Un transport pe plan de viață apusă este efectul împrejurimilor. Sunt atât de grele de sens istoric aceste locuri! Atât de încărcate de românism că, într'adevăr, receptezi transfigurat totul. Este, lăsând la o parte banalului expresiei, un salt în vis, un vis urzit din istoria gloriei străbune și din legenda faptelor prezente.

Același uruit mă urmărește și aci. Dinspre stânga, din Polonia, percep vibrația fină, răscolitoare a bolidului nocturn.

Ora 6:50. Toți suntem pe refugiul de-a lungul liniei a doua. Trenul sosește fără zgomot, ca o pasăre de noapte. E aci lângă noi. Toți am căzut în genunchi...

La ușa unui vagon de clasa a II-a apare trupul mic, cu figura albă a d-lui General. Descinde. Nu vedem pe nimeni dintre ai noștri. Oare, nu s'o întoarce din nou singur? Acum e jos, în fața noastră. Cu pași mărunți pornește spre dreapta... Și deodată: „Unde e Căpitanul?” A fost prima articulație în tăcerea de basm a nopții. Apoi. „Căpitane, îți aduc echipa din Spania, formată din: doi morți, doi bolnavi, un rănit și doi sănătoși!” Așadar e adevărat?... Doi morți?...

Căpitanul, Senatul legionar și Echipa Cruciată în urma sicriilor, spre Catedrala din Cernăuți.

În timp ce atenția și privirile sunt îndreptate în direcția aceia, ușor, modest se strecoară silueta Ing. Clime, în civil, întinerit parcă. M-a impresionat profund acest contrast între eroul de până ieri și călătorul liniștit, cu mersul domol din noaptea aceasta de la marginea țării. În urmă, Alecu Cantacuzino. A fost pe linia spaniolă. Cred că a produs cea mai așteptată impresie, în mantaua aceea spaniolă și cu căciula mică pe cap. A corespuns imaginației tuturor, această imaginație hrănită din lecturi și dorinți.

Cu aceeași lipsă de importanță ca Ing. Clime, l-am distins pe părintele Ion Dumitrescu. N. Totu s'a interesat de soție și, după prezentare în fața Căpitanului, prima grijă a fost s'o revadă. Iar Bănică, de o emoționantă modestie, cu brațul stâng prins de gât, s'a retras neobservat în dosul frontului, pe peron, unde a așteptat să fie întâlnit și discutat de noi cu întrebări.

Buciumele se tânguie și lacrimi curg în Bucovina

În gara Dornești au venit și Rădăuțenii. Sumane multe și cojoace. Bătrâni gravi, adânc pătrunși de solemnitatea biblică a momentului.

Niciodată, dela Ștefan cel Mare, norodul românesc nu a petrecut mai îndurerat o înmormântare.

La plecare, buciumele prind a se tângui. Peste ritmul rar, mecanic al trenului, în liniștea de jurământ a brațelor, care fac mai mult decât un legământ, imploră, glasul buciumelor bucovinene tremură într'un cântec primar, direct, plânsul Firii.

Suceava, răscruce de țări surori. Lume multă, variată. Privesc, în fața vagonului mortuar, mâinile ridicate pentru jurământ, palme galbene, bătătorite de muncă. Privirile îmi lunecă spre fețe: ochi umeziți, mulți plini de lacrimi. Se plânge din adânc, nu prin imitație. Este un plâns cald, liber, nereținut.

Multă lume a plâns la Suceava!...

Și astfel părăsim Bucovina, Bucovina aceasta atât de curată, sinceră, nobilă, dar și atât de sângeros umilită. Aci lumea a plâns îndurerată, tăcut ca în vremuri de prohod voevodal. Cerul se deschide mai luminos, pământul își domolește reliefurile spre Răsărit, pe Siret. În dreapta, dunga vânată a pădurilor, odinioară codri mândri, care adăposteau locuri de legendă, se subțiază, spațiindu-se tot mai mult. Ne apropiem de Moldova...

Prohod pascal în Moldova

Roman... Reședința arhiepiscopală, centru militar și cultural. Gara este înțesată. Un freamăt surd se presimte de la depărtări. Încă mult înainte de intrare în gară, grupuri prevenite așteaptă, ridică brațul în salut legionar și urmăresc imobil, în poziție dreaptă, trenul verde.

La Cazarma Alexandru cel Bun, soldații, în repaus, au umplut drumul până la peron și salută așa cum inima îi îndeamnă. În marea de capete din gară impune grupul compact, negru și tânăr al seminariștilor, iar mai departe grupul verde închis al premilitarilor. Liniște... Uimirea te cuprinde odată cu apăsarea acestei tăceri: Cum e posibil, nici o șoaptă, nici un gest în masa strânsă a acestei lumi de toate categoriile?

Deodată o voce gravă de bariton se înalță în fața vagonului funerar. S'a început slujba. Un sobor impresionant de preoți, în mijloc Prea Sfințitul Lucian, Arhiepiscopul de Roman. Este cea mai impunătoare slujbă după aceea din Cernăuți.

Plecăm... În urmă pe cerul nesfârșit de cenușe Romanul își profilează silueta împărătească a Catedralei...

Camarazi, fiți atenți! Urmează stații mici. Priviți-le! Pâlcurile modeste de țărani aduc prinosul unei iubiri și credințe sincere. Ei au brațul ridicat, iar în ochi le tremură lacrimi, le plânge sufletul. Au venit de departe, în sănii sau pe jos, lăsându-și treaba, pentru ca, înveșmântați în straie de sărbătoare, să îngenunche în fața sicriilor, în care simt că au înghețat inimi pline de dragoste și înțelegere pentru ei.

Așa a fost la Galbeni.

Sufletul consemnat în cazarmă

Bacăul se anunță prin fumurile fabricelor. La intrarea în gară, grupul muncitorilor C.F.R., secția Bacău, a ieșit în fața atelierelor. Brațele lor vânjoase se întind în linia severă a salutului roman, terminând cu mâna deschisă leal. La noi muncitorii au intuiția sigură a unui destin național propriu.

*Au venit de departe, în sănii sau pe jos, să
îngenunche în fața sicriilor...*

În gara, cu peron larg, și dincolo, pe aripi, s'a strâns întreg orașul. Massa populației e stăvilită de frontul verde și alb al legionarilor.

Șase jertfelnice din lemn de brad, înghițandate cu ramuri verzi, înalță nouri puternici de tămâie. Lângă fiecare, de o parte și de alta, câte trei legionari în costum național din Neamț; frapează ilicurile, înflorite și tivite cu blană gris. Au ceva de mândră nobleță și distincție. Și sunt produsul autentic al țăranilor noștri, al gustului lor, al priceperii lor.

Preoții, în grup mare, slujesc cu vibrantă convingere. Răspunde corul orașului. Multă lume ține lumânări aprinse în mână. O procesiune religioasă de proporții pascale. Sunt convins că mare parte din lumea

aceasta crede, iar altă parte e predispusă la credință.

La Bacău e școală militară. Când am venit, erau în gară mulți elevi care nu-și uitaseră credințele. Acum nici unul. Ni s'a spus că au fost consemnați expres în școală. Cum e cu puțință atâta opacitate încât să se creadă că astfel se

desființează sufletul dinamic, care, prin aceasta, devine și mai dârz și mai exploziv? E, în orice caz, o astfel de măsură tristă, când știut este că în țări străine s'a făcut legionarilor căzuți onoruri militare. Nu ne puteam aștepta la același lucru aci, dar de ce să se interzică manifestația spontană, neoficială? De ce preocuparea politică, de ce teama de partid în această solemnitate tristă și înălțătoare a sufletului național și creștin?

La Bacău parte din sufletul nației a fost consemnat în cazarmă.

Într'o gară anonimă

Se înserează. Gările sunt din ce în ce mai rare, dar și mai încărcate.

De la Adjud ne abatem spre Carpații moldavi, pe care îi vom trece în Ardeal. Umbrele serii lunecă dinspre vai. Cerul coboară ușor ca un crep trist, doliu imens.

Trecem încet pe lângă o gară anonimă. Un front lung - format numai din copii de școală, cu drapel și prapuri. Toate școalele comunei în frunte cu dascălii și preotul, așteaptă cuprinse de înfiorare. Trebuie își accelerează mersul. În urmă lăsăm o gară mică, cu frontul mic și lung și sufletul mare.

O noapte în basm...

De acum intrăm în noapte și în basm.

În gara Căiuți, lumea ne așteaptă la lumina roșie, tremurată a torțelor. Prohod... O scurtă comandă... Și apoi coșul mare al fabricii, pe care fâlfâie drapelul îndoliat, plânge prelung ca un buciom bucovinean.

O altă stație fără nume. Zăresc numai, în lumina vagonului, palmele înșirate la înălțimea ferestrei. Rugăciunile tac, se interiorizează. De acum mă obsedează pădurea tânără a brațelor întinse, înflorite în mărturisire creștină și legionară. Departe, tot mai departe, în întunericul nopții, luminile mici, răspândite peste dealuri și prin văi, par palmele unor brațe împinse din adânc, palmele galbene, chinuite ale pământului străbun.

Comăneștii au întrecut orice imaginație. Minerii, cu lămpile lor speciale, au format din propriu impuls, front. Și lumânări, lumânări multe, care ard de o oră și un sfert în așteptare răbdătoare.

Sunt lângă Căpitanul, care e din ce în ce mai emoționat. A coborât în mulțime. La lumina făcliilor, poporul îl scrutează lung, iscoditor, admirativ. Observ chipurile: au ochii înlăcrimați. „Căpitane, am venit să ne închinăm la trupurile eroilor noștri. Suntem toți veniți de pe valea Trotușului și din munți. Să trăiești Căpitane și să birui!”

Vorbea un miner, cu glas gloduros, dur și hotărât.

Trenul lunecă lin... Corul, lumea toată, cântă „Sfinte Dumnezeule”. Încet, tot mai încet cântecul se stinge, iar luminile se strâng într'un punct, departe în urmă.

Și basmul continuă în țara Ardealului, țara lui Moța.

Legionari, în formație de sfântă cruce!

În vârful munților, la Ghimeș. Ora 09:00 noaptea. Vântul bate pronunțat, iar locomotivele țipă strident. Făcliile își agită flacăra, așternându-și lumina roșie peste figurile crispate. Brazii mari, întregi, străjuiesc masa, improvizată în altar. Un legionar, în costum național, prezintă stâncos raportul. Apoi liniște. În fața altarului de pe peron apar odăjdiiile scânteietoare ale unui preot.

Și slujba se desfășoară acompaniată de vântul carpatic și scâncetul torțelor. S'a cântat, în sfârșit, prelung, ca o duioasă muzică de leagăn „Amin”. Aci, o comandă neobișnuită: „Legionari, în formație de sfântă cruce!” Frontul se frânge și o cruce se formează: o latură de costume albe naționale, alta de cămăși verzi...

„Bate vântul peste ape, trece timpul greu...”

La plecare își face anevoios loc spre noi un bărbat ajuns de vârstă, cu ochii înroșiți: „Căpitane, vreau să te cunosc. Eu nu pot să fac ca D-ta, dar sunt un bun român. Să mergi înainte și va fi bine!” Era șeful depoului local.

Trenul își reia cântecul mecanic. În cadența lui de fier, disting glasul omului din munți: Să mergi înainte... Să mergi înainte...

De veghe

Între orele 9-10 noaptea sunt desemnat să fac de veghe împreună cu alți trei camarazi comandanți în vagonul mortuar. Toți ținem în mână făclii și suntem postați în cele patru colțuri ale sicriilor. În vagon un miros tare de tămâie și rășină. Pereții laterali sunt încărcăți de coroane. În semi-obscurul din fund un preot în odăjdii citește, citește mereu. Îl privesc fix, stăruiitor și mă observă. Naște în mine curiozitatea de a citi și eu. Frigul îmi încleștează mușchii gâtului. În gând se înfiripă scene din viața celor doi. Încerc să mi-i închipui în sicriu... Exercițiu medieval...

Dar părintele a terminat; închide cartea și dezbracă haina liturgică. Îl privesc, îl urmăresc și-i prind ochii. Un semn către carte și mi-o trece interogativ.

Acum, într'o mână țin făclia, într'alta cartea. Este „Panihida sau Parastasul și Lita Mică”. Deschid paginile cu scris înflorat, ortografie veche și urme de ceară și citesc... „Miluiește Doamne, pe cei ce'n veșnică amintire s'au mutat...”

Trenul urcă pieptiș. Uruitul lui amplificat ca într'o cutie de diapazon, pare un ison, un zumzet serafic, care însoțește vagonul pe afară. Trenul se înalță peste Carpați, gândul să limpezește, durerile trupului se topesc, iar „timpul trece greu peste ape”.

Ducesa d'Atholl

În gara Petru Rareș, prima din Ardeal, spre surprinderea noastră plăcută, la orele 11 noaptea, lumea așteaptă. Au venit toți românii din Petru Rareș și mulți din Ciuc. Sunt funcționari, lucrători, mici burghezi. Corul din Ciuc despică tăcerea nopții. Se dau răspunsurile, probabil la „Litia Mică”, apoi, aci în pragul Ardealului, primii români jură:

„...Și, pentru învierea neamului meu,
În orice clipă,
Să stăm gata de moarte.”

Cumpărăm curioși **Universul**, ediție de provincie. **Parcurgem repede paginile numeroase ale acestui depozit de maculatură tricoloră, mică publicitate și reclame productive. Nimic despre ceea ce a îndurerat o lume întreagă, nimic, despre acest istoric drum, despre acest curent răscolitor de suflet românesc.** În schimb, coloane lungi cu fotografii în poziții diverse despre: „cum, când, pe unde sosește în București, Marea ducesă d'Atholl și deputatele engleze”, sau despre „Catastrofa din Cincinnatti”. Și totuși aci, la noi, se petrece un fenomen cu adâncimi și proporții de început de veac nou...

În puterea nopții

Șase români, singurii din satul securizat, în frunte cu preotul greco-catolic, purtând o torță, înalță rugăciuni în dreptul vagonului mortuar. Așteaptă de trei ore, în frig, ninsoare și singurătate. Este Mureș-Izvor.

Clopotele răsună la Toplița-Română

Pe la ora 1 noaptea, m'am trezit în ultimele versuri ale Imnului Legionarilor căzuți: „Noi mereu te plângem frate, iar tu dormi mereu”. Trezit, m'am întrebat dacă nu continui să dorm, prelungind în vis senzația auditivă, săpată adânc în conștiință. Nu, era realitate. În ninsoarea, care cădea acum des, făcliile Învierii. Lumea românească, toată lumea românească din Toplița. Și preoții in

vestminte grele de aur și solemnități. La ferestrele gării, locuită de personalul românesc, lumânări înșirate ard înăuntru ca în ziua cea mare a Paștilor. Drapelul tricolor cu doliu atârna pe clădirea gării.

Din oraș se aud clopotele...

La Toplița, în cele trei ore cât a staționat trenul, lumea românească și creștină a defilat șirag, împinsă de latențele seculare ale sufletului ardelenesc, prin vagonul mortuar, închinându-se și sărutând crucea și chipurile celor doi morți. Așa au vrut ei și nimeni nu i-a putut împiedica pe acești români de cremene.

Bucovina și Moldova au admirat - răscolit în adâncimea etnică a sufletului lor - național și politic, pe morții noștri. Ardealul năprasnic, capabil să desființeze dar să-și dureze peste milenii, a manifestat pornirea spre sanctificare.

Și Ardealul știe și poate să cultive, să adore.

Plâng Trompetele

În dimineața albă și rece, Reghinul și așezat toată podoaba tinereții, toată simțirea, și-a rânduit sufletul pios în fața gării curate. Steagurile îndoliate se pleacă, trompetele prind să plângă tremurat, sfios.

Un țipăt comprimat de durere.

După scurta slujbă, preotul a pronunțat câteva cuvinte: „În fața voastră ne plecăm cu sufletele frânte. Dar simțim mântuirea în sacrificiul vostru...” Ardealul vorbește.

Apoi trompete plânge ușor iar trenul lunecă pe schiul șinelor.

Cu Totu și Alecu

Suntem treji toți. În compartimentul nostru a venit locvace Totu, urmat la scurt timp de Alecu. Totu este comoară de amintiri. „D-l Clime, deși cel mai bătrân din Banderă, purta cea mai mare greutate, 50-60 kg totdeauna. Tot felul de amintiri și mărunțișuri necesare. Ne îngrijea părintește. De pretutindeni lua câte ceva ca amintire. La Pozuelo am petrecut Sf. Ioan într-o casă luxos mobilată. D-l Clime ne-a distrat la pian... Plecând, caporalul l-a întrebat: „Cum, n'ai luat pianul ca... amintire?”

„La Aravaca ne adăpostim într'un imobil de intelectual ales. O bibliotecă uimitoare. Exemplare unice. D-l Clime a rămas înmărmurit. Și-a ales o carte, doua ca amintire și, spre a feri alte exemplare prețioase de impietatea atingerii noastre cu scopul utilitariste, le lua și le ascundea prin colțuri, pe sub dulapuri, etc. Eu am pus mâna, nu fără a evita privirea lui, care mă iscodea dușman, pe un volum gros cât o evanghelie. M'a observat.

- Ce faci Nae?
- Nene Clime, vreau să stau pe ea cât lucrez apărătoarea anti-tanc.
- Și pe urmă?
- Pe urmă o aduc înapoi.
- Bagă de seamă, s'o păstrezi curată!

Și până n'am așezat cartea la loc în raft nu mi-a dat pace: „Mă, știi tu câtă civilizație e aici? Știi tu să respecti de ajuns cultura asta milenară?”

Salcâmi în doliu

Străjuită de două șiruri de salcâmi dezvoltăți liber, negri, profilați pe drâmbel de pânză nesfârșită ale cerului, gara Luduș prezintă îngenunchiată o mulțime ordonată într'un front impecabil și impresionant. Organizația lui Amos Horațiu Pop, județul primei descărcări legionare în Ardeal. Totu are mândria de a fi deschizătorul de drum. Și cât de adânc a fost răscolit, și cât de mândru a rodit acest suflet al Turdei! Îi vezi, după emoția ce manifestă când, Căpitanul, pentru prima oară în acest trist drum, îi trece în revistă, îi simți după căldura ce pun în îmbrățișările celor cinci întorși, din lacrimile ce le împânzesc privirile. Preoți mulți. 11. Un preot predică. Scurt, condensat, evanghelic. „Deie Domnul ca jertfa lor de martiri să rodească Învierea noastră întru creștinism și viață românească!”.

Urmează jurământul... cu preoții în frunte, ca pe vremuri de rezmeriță viforoasă.

„În gee...nunchi!” A comandat Amos. Trenul pleacă în sus, prin ceață albastră, străvezie. În urmă poporul Turdei, plecat spre pământ, cu brațele întinse, rămâne străjuit de salcâmi negri, profilați trist și imobil pe cerul alb Turdei.

Drajii mei frați!...

În Războieni copiii formează frontul. Au venit, ca în marile sărbători naționale, în frunte cu dirigintele și dascălii.

Trec jos, între cei strânși în fața vagonului mortuar. Alături de mine aud o tânguire: „Drajii miei frați!... Draji miei frați!...” Privesc discret. Un bărbat între două vârste, bine legat; pare muncitor de fabrică. Figură caracteristică, nu lipsită de noblețea liniei; când se comandă legionarilor „drepti” ia și el poziția, apoi formează stângaci salutul. Și jură răspicat, tunător, mai aspru ca toți.

Îl iscodesc. A luptat pe frontul rusesc, a fost luat prizonier și, în Rusia, a cunoscut pe Păr. Ion Moța. A cunoscut apoi și focul aprig al Mărășeștilor. „Doamne, dragule!...” își încheie el scurta epopee.

Am tăcut. Ordin pentru „Imnul legionarilor căzuți”. Din nou salutul. Mă privește, se trudește să-mi descifreze pe buze și’n ochi cuvintele și melodia. Le presimte, le încheagă, se ține anevoie de noi.

Școlarii și-au întins brațele spre sicrie... Sus pe acoperișul peronului, un tată își ferește copilul mic de fulgii deși de zăpadă și, pe cât poate, întinde brațul.

Mă desprind încet de tovarășul meu de jurământ din Războieni. Urc în vagon. De pe scara unde am rămas îl aud șoptind, pentru el: „Drajii miei frați!...” Câmpia suie lin de o parte și alta a terasamentului, ca două aripi imense de fluture alb. Pe axa acestor aripi, lunecă trupul negru al trenului. Câmpia Turzii...

Pe drumul amintirilor

De la Someșeni trecem tot statul major în vagonul mortuar. Clujul apare în ceața subțire. Turnurile ascuțite de biserici, cosurile de fabrici și undularea arhitecturii variate pe reliefurile dulci ale colinelor, amintesc și provoacă apropiere, cu păstrarea proporțiilor, de Paris, acea „grande grizaille” de care vorbește undeva Seiburg.

Un turn Eiffel, o Notre-Dame, cu forme incomplete, pe care imaginația le întregește.

Bănuim în Clujul universitar o mare mulțime, încordată în așteptare și durere. Ninge rar. Vânt aspru. În vagon e rece. Așteptăm înfrigurați gara...

O decepție? Lume puțină. Un front scurt. Sobor ales de preoți, cu Arhiepiscopul Colan în frunte. Prin ușa deschisă a sălii de așteptare zărim piața din spatele gării: acolo freamătă codrul mulțimei.

Se coboară sicriele de către Comandanții Bunei Vestiri. Surorile lui Moța își chinuie durerea sub crep. În piață, studențimea deschide un careu larg: dincolo Clujul așteaptă. În mijloc e ridicată o estradă pentru serviciul divin; de jur împrejur sfeșnice și plante sumbre. Catafalcul înalt.

Sunt depuse sicriele. Orăștenii, în sumane albe, zvelți și frumoși, iau locul alături de Comandanții B.V. În dreapta, dealungul plantelor s’au rânduie președinții societăților studențești; în stânga, profesori universitari, personalități politice și rudele lui Moța. În față, imobilul masiv al întreprinderilor „Albina”, prezintă aspectul zilelor de mari solemnități populare. Ferestrele ciorchine de lume.

Slujba se desfășoară pascal. Apoi se vorbește, după obiceiul Ardealului: Arhiepiscopul Colan, Părintele Ion Agârbiceanu, Prof. Sextil Pușcariu și

președintele Centrului studențesc „Petru Maior,” pe care l-a prezidat, la începutul vieții sale studențești, Moța.

Când trenul pleacă, putem cuprinde cu privirea întreaga panoramă. Multă lume l-a iubit pe Moța! În acest oraș universitar, amintirile despre Moța înfloresc în fiecare conștiință. Peste mulțimea asta cu priviri aburite, fruntea înaltă a lui Moța, ochii lui puri, limpezi și întreaga figură, de acuarelă, se proiectează transparent, dar grandioasă, și tremură și se lămurește și crește, până se confundă cu însuși Clujul...

La Aiud, plouă

E trist aici, căci pe aproape, între ziduri reci, stă sufletul în lanțuri.

Se pare totuși că sumanele cenușii ale satelor din jur au pornit o ofensivă. Numai așa se explică frontul acesta tânăr, cu stațiune cabrată și mișcări scurte și repezi.

E viu poporul prin ținuturile Albei!...

Au venit și moții

E ceea ce a impresionat, în afară de număr și ordine, la Alba-Iulia. O echipă de Moți din Abrud, îmbrăcați cu ȋtari albi, haină trei sferturi de piele cu blană și cizme lungi. Sunt ciopliți din stâncă, în linii frânte. Au priviri vulturești și cântă inimos, repede și sacadat „Imnul legionarilor căzuți”. Jurământul este un strigăt de mari nădejdi și solemne promisiuni.

Lăsați-mă, este al meu!...

Acolo unde sufletul nostru a fost potopit de emoții, iar întreaga ființă strivită de multă jale, a fost Orăștia. De ce fâșiile de tăcere cuprind trenul întreg, de ce în liniștea vesperală reapare isonul, zumzetul din Carpați, la părăsirea Moldovei și pășirea în Ardeal?

Sunt ore cenușii de seară și plouă încet. Atingerile reci de mormânt ale aerului înfoiară.

Orăștia și-a trimis solie albă care așteaptă în genunchi. Tinerii chipeși, în sumane albe, cu chip de trandafir, așa cum era Moța. A venit atâta lume și toată aprins lumânări. Vagonul mortuar oprește în fața unui arc de verdeață, doliu și culori românești.

Pe aci trecem, parcurgem grădina gării până la poartă, la fel arcuită verde, ce dă în șosea. În timp ce se formează cortegiul, privirile-mi zboară... Cât de chinuți sunt arborii din față! Le urmăresc linia răsucită, neagră, trunchiul cu contorsiuni de forță care se vrea eliberată în sus.

Până în oraș e distanță de 4-5 Km. Șoseaua, deși pietruită, e încărcată de nori, apă și hârtoape.

Un moment de dezorientare și carul mortuar, mașinile, trăsurile deschid drum prin mulțime, flancate de torțele legionare, care aleargă inegal, în ritmul vehiculelor. Privită din depărtare, de sus, această procesiune trebuie să înfățișeze ceva de mare neliniște. Pâlcuri sfărâmate de oameni, legionari fugari sau în șiruri scurte, torțe, alergat zigzagat, suind în cuprinsul nopții poteci roșii de turn fantastic Walpurgic. În dreapta, liniștea își așterne apele netede ale câmpiei, iar în stânga curge, tot așa de nfiorat, Sibicelul.

Am trecut de două poduri. Șosea cu salcâmi pe margini... Îmi închipui o toamnă târzie, sub seară, pe această șosea potolită de mișcarea zilei. Și-mi închipui un pas meditativ, doi ochi limpezi, o frunte senină... Poate că a fost cândva, aieva.

În oraș e tristă sărbătoare. Întreaga suflare în putere a plecat la Catedrală. În case lumină; la fiecare fereastră ard câte două lumânări, care își pâlpâie flacăra, răsfângând lumini slabe pe tricolorul îndolicește așteptare înfricoșată. Ochii lor cuminți caută în mișcarea străzii misterul morții.

Orăștia și-a trimis solie albă...

Un turn medieval, de catedrală gotică străjuiește capătul unei pârtii vii, la piciorul său, catafalcul negru, cu sfeșnice lăaturalnice și opaite mici, mici și numeroase, înșirate jos în două rânduri, de jur împrejur.

Orăștenii și Hunedorenii așteaptă cu făclii în mână. Clopotele bat aci și'n toată Orăștia și poate în toată Hunedoara dacică. Peste câmpuri, unde ruine dace și romane dorm sub povara veacurilor, zvonurile surde ale clopotelor dau viață fantasmelor.

Cineva observă o fluturare prin noapte. Primesc convins că de sus asistă poporul dac la jertfa aceasta senină, voluntară ca'n timpurile lor de epopee.

S'au depus sicriele. În liniștea restabilită momentan, freamăt.

Sosește familia protopopului Moța. Pentru ea s'a rezervat loc în stânga catafalcului, pe scaune.

Bătrâna mamă, purtată de brațe, refuză să se așeze și pornește înainte spre sicriu. E reținută. Se zbate și imploră, încet, apoi tare, poruncitor: „Lăsați-mă,

este al meu!... Lăsați-mă, este al meu!...” A cuprins cu brațele sicriul, și-a lipit capul de lemnul lui și astfel am văzut-o până la urmă. Protopopul Moța, alături, pipăie cu grije sicriul apoi își lipește obrazul umed de el. Ei singuri văd acolo istoria de irealitate, minunată a lui Moța. De aceea s’au liniștit.

Clopotele tac. De trei părți ale catafalcului s’au rânduie preoți. Mai mulți ca oriunde. Începe slujba. Un cor local, cu glas șoptit de doină, dă răspunsurile.

La sfârșit vorbesc, un preot și directorul liceului. Notă duioasă de provincie. Admir limba curată.

Am plecat într’o trăsură, străbătând cu multă anevoie prin lapoviță și lume. Aceleași ferestre cu lumânări pioase de ambele părți ale străzii. Din când în când, încerc să îmbrățișez în noapte ansamblul procesiunii. Nu reușesc. Tovarășii de drum își comunică impresiile superlative. Privesc apa întunecată a Sibicelului. Șoseaua cu salcâmi din nou se trezește. Mi-o închipui după aceea, târziu în miez de noapte când trenul va fi departe, la Sibiu.

Atunci cântecul Sibicelului leagănă liniștea salcâmlor imobili, iar fulgii moi de zăpadă ȧes discret podoabă albă peste câmp și giulgiu imaculat peste doliul chinuit al salcâmlor.

Din grădina casei părintești s’a luat un săcușor cu pământ dac, va fi așezat alături de sicrie, în cripta de la Bucureștii Noi. Îmi amintesc pe drum de gestul acesta impresionant.

În gară e încă puțină mișcare. Suntem printre primii sosiți. Mă refugiez într’un compartiment gol. Lampa e stinsă. De afară, vin câteva fâșii de lumină. În fața ferestrei, gara și un salcâm. Mi-e frig. În gând se succed accelerat amintirile. Figurile celor doi mă urmăresc.

Niciodată n’am simțit fierbințeala lacrimilor ca acum... Și plămada mea de lut, ca acum.

La plecare, am numărat până târziu cinci lumini străjuite de silueta neagră a salcâmlor. La o întorsătură de șosea s’au ivit în noapte doi ochi de lumină: păreau că ne însoțesc. Apoi au dispărut. „Ei sunt totuși ai noștri!... Sunt ai noștri!...”

Pe marginea Ardealului

Cu Sibiul încheiem drumul Ardealului.

Trenul nostru este garat pe o linie distantă de peron, astfel că, între clădirea gării și el rămâne o piață largă. Aci, o massă imensă de lume. Și e ora 12 din noapte!

Preoți mulți, peste 30, în mijloc cu P. S. S. Episcopul Stan. Acest parcurs prin țară a avut înțelegerea caldă și întreagă a preoțimii române. În jurul ei și a cămășii verzi de student sau licean s’a polarizat procesiunea. Ȧara a compensat astfel indiferența aproape ostilă a autorităților laice.

Se șoptește că Sibiul a adus cel mai masiv omagiu martirului creștin și legionar. Cadrul nocturn, cu ninsoarea contribuie la această impresie.

Sicriile au fost transportate lângă peron. Acolo s'a oficiat. La sfârșit, Episcopul Stan a dat, alături de preotul anonim dintr'o mărunță gară Carpatică, cea mai elevată interpretare faptului. A fost scurt și de aceea cuprinzător: „Ni se cutremura sufletele de rușine că au fost între noi și nu i-am înțeles, că au trebuit să se expatrieze pentru ca, mărturisind acolo eroic credința lor, să ne-o facă simțită nouă aici...”

Apoi trecem Carpații în Oltenia

Râmnicul-Vâlcea, Drăgășanii. Piatra-Olt, împotriva așteptărilor, ne întâmpină la orele 2, 3, 5 noaptea, cu torțe, legionari și „Imnul camarazilor căzuți”.

În tren, legionarii frânți de oboseală dorm mai toți.

Din vagonul unde lupt cu oboseala și somnul aud gările apropiindu-se după „Imnul” duios, cântat în noapte, în liniște de altar. Aud apoi limpede lespezile jurământului:

Jur în fața lui Dumnezeu,

În fața jertfei voastre sfinte pentru Cristos și Legiune...

Este, în acest jurământ, rostit în palparea torțelor, cu brațele semeț ridicate spre cer, în fața morților noștri de legendă, atâta gravitate, atâta fantastic, atâta religios, că gândul nu poate găsi un sprijin comparativ decât în primele începuturi ale celei mai profunde revoluții a umanității: creștinismul.

Și dealungul Oltului panduresc, stațiile sunt punctate cu torțe și jurăminte: Jur!... Jur!... Jur!...

Trenul aleargă de acum în sus spre Slatina. Sub plăpumi groase de zăpadă, Muntenia doarme. Din dosul cortinei transparente al norilor răsăriteni, soarele își topește argintul în pâraie scânteietoare. Primul cer albastru, un albastru tare, de ametist.

O atmosferă generală de trescheță și înviorare. În vagoane însuflețire. Începe ziua finală a călătoriei noastre prin vis și basm.

Din scrumul amintirii, nădejdea răscumpărării

La Costești, locul cu tristă poveste a arderii bisericii în Vinerea Mare, - primire mișcătoare. O fată de 15-16 ani a leșinat de durere la vederea sicriilor; poate și-a adus aminte de grozăvia din Vinerea Mare, când i-o fi ars în sfânta biserică și măicuța ei, și de atunci o îngrozește vederea de sicrie... O fetiță

mai măricică a venit la vagon cu un buchet de flori și cu o luminiță aprinsă lângă el, dându-le preoților de sufletele scumpilor morți din vagon...

Părinte Dumitrescu!... Domnule Clime!...

Un țipăt strident, multiplu; o simfonie prelungă, metalică, țâșnește suliță spre cer. Omagiul locomotivelor din Pitești.

În gară, mare rumoare. Mă găsesc la fereastra unde preotul Dumitrescu, cu figura negricioasă de meridional și ochii vii, își privește consătenii. Aripa stângă a mulțimii începe încă departe de peronul propriu-zis.

In gara Pitești...

La un moment, în muțenia generală, o precipitare de glas. „Părintele Dumitrescu!...” și un argeșan, în suman scurt păros și ȋtari albi, ȋși face vânt spre vagon. Puțin apoi e descoperit și Ing. Clime: „Domnule Clime! Iată pe Doamna Clime”. Și acest om bun,

iubit până la sacrificiu de sine și respectat până la venerație, ȋși stăpânește sub arcada ochilor lui vesperali, tumultul unei emoții calde. E ȋmbrăȋșat, sărutat, atins, mângâiat. Prin mulțimea, de acum în fierbere, ȋși face loc un copil spre preotul Dumitrescu și-i pune în mână un buchet de flori albe și „mauve”, pe care acest argeșan cu suflet de pandur îl depune pe sicriile celor doi.

Când plecăm, răsună, pentru a treia oară, notele de marș ale „Majadahondei”. În jurul cuvântului acesta atât de străin limbii noastre, vibrează notele grave, ȋntr’o carență grea, maură.

Peste muncелеle argeșene, soarele a vărsat acum ocale grele de argint, iar în arbori ȋmblăniȋi Siberian cu hermină, a presărat mii de mărgăritare.

Trenul gonește spre București...

Alexandru Constant

Cuvântul Argeșului, Pitești. Anul II, Nr. 31-32, 15 Martie 1937

ION MOȚA – VASILE MARIN:
P R E Z E N T !

EXTRA

MOȚA – MARIN: JERTFA LOR

de Radu Gyr

După leaturi și veacuri adânci, Dumnezeu s'a aplecat din nou peste Țară. Zărilor s'au despiciat spre Apus și în fundurile lor înroșite, s'a arătat Crucea.

Împroșcată cu gloanțe, pângărită de nelegiuți.

Iisus a venit iar printre noi. Cu fruntea din nou însângerată, cu rănila iarăși deschise, — așa cum nu mai venise de mult. Din vremurile lui Mircea Basarab. Din veacul lui Ștefan-Vodă. Și-a fost din nou o chemare adâncă pentru El și Cruce.

Și la chemarea Lui, s'au ridicat din neam — fulgere verzi — cei șapte tineri. Tot ce avea neamul astăzi, mai curat, mai limpede 'n cuget, mai neîntinat pe frunte...

De mult nu mai muriseră românii pentru Mântuitor: de la oștenii cruciați ai lui Mircea.

De la răzeșii lui Ștefan, pe plaiurile amenințate de semilună.

Plecați în cruciadă peste hotarele țării — a doua cruciadă de acest fel în istoria noastră —, sub cerurile mari de plumb și de schije ale unui alt tărâm, Ion Moța și Vasile Marin au căzut ciuruiți de gloanțe. Au căzut sfârtecați, cu mâinile încheștate pe armă, cu ochii arzând îndreptați spre flacăra Crucii aprinse pe cer.

Au primit moartea departe de fruntariile noastre, pe un pământ latin. Dar jertfa lor nu se înstrăinează de idealurile sfinte ale Patriei. Dimpotrivă! Fiindcă acolo, în Spania, în lupta arhanghelică împotriva beznei luciferice, se apără două lumini. Altarul și conștiința de Neam. Fiindcă acolo, în Spania, în răzmerița satanică, se oglindesc molimele roșii care mocnesc ascunse, în umbră, și la noi, dornice de răbufnire și de bântuiri.

Fiindcă înfrângerea lui Lucifer acolo, înseamnă o suliță înfipt în pieptul lui și aici. Moța și Marin au plecat să moară peste hotare, așa cum au plecat să moară, la Nicopole, cruciații basarabului.

Sângele lui Moța, sângele lui Vasile Marin, sfințind, prin curățenia lui, pământul Spaniei, înseamnă o mare, mucenicească jertfă, pentru apărarea lui Iisus.

Dar el mai înseamnă și-o a doua jertfă. O jertfă înaltă pentru Neam. Pentru reabilitarea neamului, urgisit, bântuit de păcate, verminat de mișeliile unora și

socotit, peste granițe, de mulți — de cei ce ne cunosc doar „oficial” — ca lipsit de curățenie sufletească, de sfințenie, de eroism.

Sângele viteaz al lui Ion Moța și-al lui Vasile Marin spală păcatele neamului și-i șterge de pe frunte mâlul cu care l-au mânjit mișei.

Cu viețile lor, Ion Moța și Vasile Marin au sfințit temnițele pe unde au trecut.

Cu morțile lor, cu sângele lor, sfințesc un neam întreg.

Sângele celor doi legionari e, în același timp, un descălecat înapoi, spre obârșia lui. Este întoarcerea sângelui latin, după sute de ani de clocotire în Dacia, pe țărâna meleagurilor apusene de unde ni-l adusese liberul Traian.

Constelați de mari curcubeie lăuntrice, Ion Moța și Vasile Marin — întruchipări ale sfințeniei și vitejiei — își trec aureolele ce le împresoară tâmplele, pe fruntea întregii generații legionare și, de-aici, pe creștetul înalt al Țării.

Mormintele lor despică istoria și-i luminează, ca două colonne de foc, drumurile pe care va merge Biruința Neamului. Căci din aceste două scumpe morminte va crește, vînjoasă cununa gorunului de fier ale cărui rădăcini au început din lutul lui Sterie Ciumeti.

Ion Moța și Vasile Marin s’au așezat în istorie. La grea răspântie de vremi, sub troița destinului nostru istoric, ei ard ca arhangheli de aramă...

Iar din istorie, de-acolo unde sunt orânduți lângă ctitori și lângă cruciații lui Mircea, Ion Moța și Vasile Marin trec, cu pași de azur, în legendă, în baladă.

Trec în legendă, așa cum au trecut, din veacul istoriei lor, în cele „o samă de cuvinte” ale cronicarului Neculce, săgeata lui Ștefan Vodă, semănătorul de mănăstiri, sau visul de aur al mrejerei Rareș...

Și trec în baladă, așa cum au trecut cu meșterul dela Curtea de Argeș și moartea ciobanului Mioriței.

Aici, în baladă, Moța și Vasile Marin — zădărindu-și însuși sângele lor în temelile Bisericii și Neamului — întâlnesc și întrec jertfa lui Manole.

Aici, în baladă, amândoi primesc seninătatea dacică a cununiei cu moartea așa cum o primea ciobanul „pe-o gură rai”.

Târziu, peste ani, — sub stema gloriei unui neam triumfător — în amurguri cu bronzuri de toamnă, în seri adânci și străbune de iarnă, cei doi legionari vor fi povestiți în viers, în doină, în cântec de vitejie sau în poveste, — copiilor de mâine, copiilor de peste veac...

Iar nouă tuturor celor de azi, de ar fi să ni se prăbușească în pulbere, — ca sub mânia unui cumplit blestem dumnezeesc — toate năzuințele, încercările ori faptele noastre, ne-ar rămâne, totuși, un soare adânc, o mare lumină interioară, o senină mândrie a frunții pe care am ridicat-o, rostind: — „Noi am trăit în veacul jertfei lui Moța și-a lui Vasile Marin!”.

Radu Gyr

„Cuvântul Argeșului”, Anul II, Nr. 28-30, 1 Feb. 1937.

MOȚA ȘI MARIN, EROI ROMANI ÎN SPANIA

Domnul I. V. Vojen, ministrul României la Roma, a rostit Luni la postul de radio Roma, următoarea cuvântare care a fost retransmisă de toate posturile italienești de radiodifuziune (Ziarul “Cuvântul”, 17 Ian. 1941):

Călătorul care a cutreierat vreodată țara dintre Carpați și Dunăre, țara Românilor, va fi întâlnit desigur, în marginea drumurilor ce brăzdează câmpurile și dealurile verzi cruci vechi de lemn, multe din ele gata să cadă de vreme, cruci pe care noi, cei de acolo, le chemăm cu frumoasa vorbă „troițe”. Dar va fi văzut călătorul că aceste bătrâne troițe sunt așezate mai ales la răscruce de drumuri. De ce a fost ridicată acolo anume o troiță, puțini mai știu astăzi. Doar câte un bătrân nins de vreme dacă își mai amintește.

Dar troița de la răscruce care însemnează poate primul semn creștin pe pământul românesc, mai are și altă tălmăcire: răscrucea este un semn al alegerii între drumul binelui și răului. Este un semn al destinului românesc. Căci în istoria lor Românii, ca oricare popor au trebuit deseori să hotărască între drumul greu al destinului lor istoric, drum de sacrificiu, drumul onoarei și credinței și între celălalt plin de riscuri, drumul ușor al compromisurilor, al capului plecat, drumul abdicărilor.

Destinul națiunii române a fost dictat de Dumnezeu prin așezarea pe care a hotărât-o Neamului nostru între Orient și Occident și prin sângele său latin, ca un avanpost al romanității în fața haosului.

Clipe de mare înălțare românească

Iar ca o împlinire a acestui destin clipele de mare înălțare românească au fost tocmai acelea când un voevod Român, înțelegând rostul poporului său se ridica cu oastea lui mică dar tare, de drept credincioși, contra dezordinei

asiatice. Se ridica atunci câte un voevod viteaz ca acel Ștefan cel Mare, la sfârșitul veacului al XV-lea, pe care Papa însuși îl numea „Atlet al lui Christos”.

Au trecut de atunci veacuri; dar istoria se repetă; popoarele se găsesc și astăzi în fața aceluiași probleme. Lupta între rău și bine, între dezordine și ordine, între întuneric și lumină este eternă. Numai aspectele ei s’au schimbat după locuri, veacuri și oameni.

Război între două lumi

În secolul nostru, această luptă s’a dat pe pământul Spaniei. A fost un război între două lumi, între spiritul distrugerii și cel al ordinei noi. De aceea, pentru a se împlini acest destin istoric au alergat în ajutorul Spaniei naționaliste Cămășile negre ale Ducelui, Cămășile brune ale Führer-ului, adică tocmai aceia care erau destinați să creeze ordinea nouă a veacului nostru. Pe baricada cealaltă stăteau partizanii distrugerii.

Guverna atunci în România, în anul 1937, Carol II. Guvernau oamenii democrațiilor apusene, oameni corupți și stăpâniți de puterea aurului. Și aceștia, ca și democrații francezi sau bancherii Londrei, erau alături de Spania roșie. Incapabili să priceapă sensul războiului din Peninsula Iberică, abdicau de la misiunea de veacuri a istoriei românești.

Dar și în contra acestei forme „legale” românești, alături de guvernanți înstrăinați, se înălța adevărată o Românie conștientă. România Legionară a Gărzii de Fier.

Contra indicațiilor guvernului de pe acea vreme, contra voinței Regelui nenorocirilor românești, a lui Carol II, cu riscul pedepselor, legionarii au alergat și ei alături de soldații Ducelui și ai Führerului.

Legionarii n’au putut trimite o armată întreagă în Spania. Ei erau săraci: Spania era departe. Au trimis însă ce au avut mai bun, elita luptătorilor. Și astfel au luat drumul Madridului un grup în frunte cu Ion Moța și Vasile Marin.

Ion Moța

Ion Moța, unul dintre primii legionari, era frate de luptă cu Corneliu Codreanu și primul său sfetnic. Era un pur, era un inspirat. Dacă vreodată vreunul din noi, foștii săi camarazi de luptă și închisori, s’ar încumetat să-i scrie viața, ar trebui ca, asemenea lui Fra Angelico, care îngenunchia pios atunci când avea de

zugrăvit vreun chip de sfânt, să îngenunche și el și să-și înnoiască sufletul în fața amintirii lui Ionel Moța.

A plecat conștient că se duce la sacrificiu, convins că împlinește misiunea vieții lui, aceea de a lupta și de a muri pentru Christos.

„Eu așa am înțeles datoria vieții mele”, spune el în testamentul scris înainte de a părăsi țara. „Am iubit pe Christos și am mers fericit la moarte pentru El”. Sunt atât de pure, atât de luminoase paginile testamentului lui Moța! Ele sunt astăzi carte de căpătâi, călăuza oricărui legionar.

„...Frumusețea faptei noastre”

„Scumpii mei părinți — scria, căutând să aline tristețea bătrânului preot Moța, vechi luptător pentru cauza românească, încărunit în temnițele transilvane, — căutați să vedeți, alături de durerea voastră frumusețea faptei noastre: Se trăgea cu mitraliera în obrazul lui Christos! Se clătina așezarea creștină a Lumii! Puteam noi sta nepăsători? Nu este o mare binefacere sufletească pentru viața viitoare să fi căzut în apărarea lui Christos?”

Iar Căpitanului său, Șefului Gărzii de Fier, lui Corneliu Codreanu, îi scrie cu aceeași liniște, cu aceeași seninătate:

„Mor Corneliu, cu tot elanul și cu toată fericirea pentru Christos și Legiune... Și să faci măi Corneliu din țara noastră, o țară frumoasă ca un soare și puternică și ascultătoare de Dumnezeu”.

Pe drumul trasat de Moța au mers de atunci mii de tineri români, au mers cei mai buni, a mers însuși Șeful său, creatorul spiritual al României moderne, Corneliu Codreanu. A sângerat întregul tineret românesc și chiar tovarășii de luptă ai lui Moța și Marin, aceia care s’au mai întors de pe frontul spaniol. Prințul Cantacuzino, Bănică Dobre, Totu, și alți mulți... au căzut și ei, de aceleași gloanțe ucigașe. Căci în Spania, ca și în România. În Germania ca și în Italia, lupta era aceeași, cele două lumi erau aceleași. Aceeași era încleștarea între ordinea nouă și lumea veche care se prăbușește în păcat.

Drumul trasat de Moța-Marin

Pe drumul arătat de Moța și Marin se îndreaptă astăzi noul Stat Legionar în frunte cu conducătorul său, Generalul Antonescu și Horia Sima, Șeful Mișcării Legionare; se îndreaptă astăzi un întreg popor, care a găsit puteri proprii să-și rezolve singur marile probleme, un popor care pășește cu încredere pe

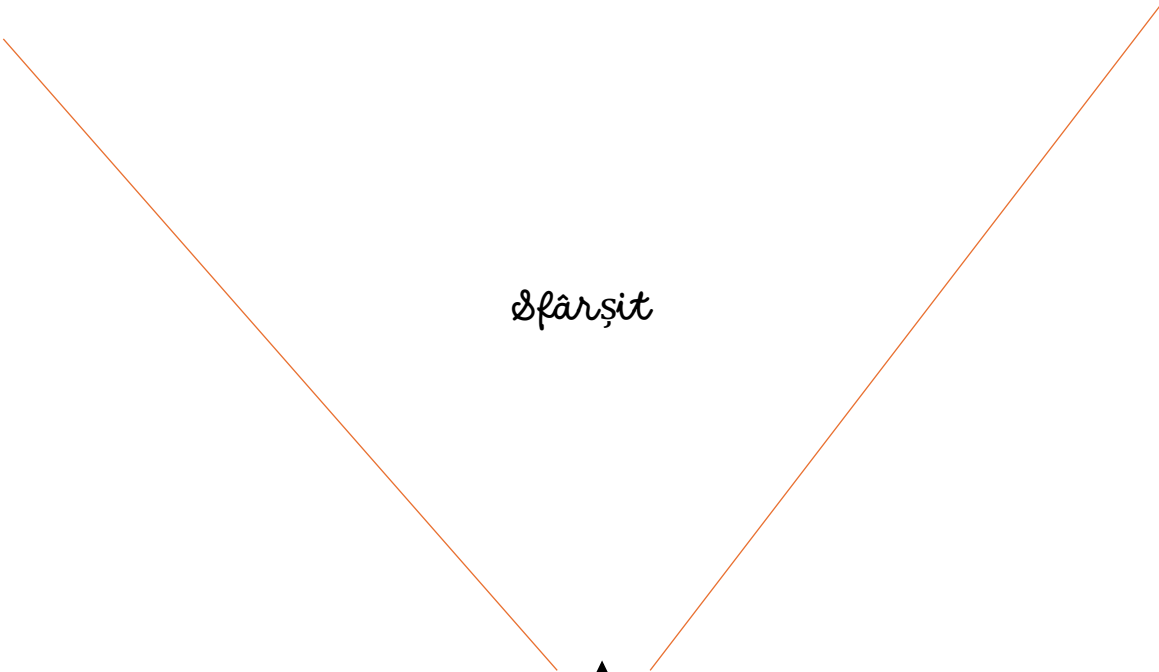
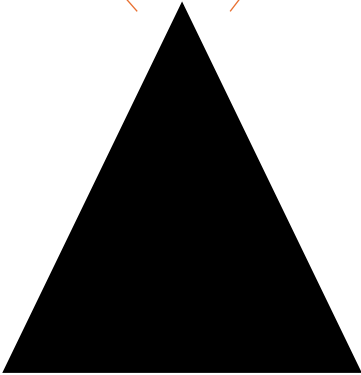
drumul Europei noi. În această zi și pe la acest ceas, legionarii români ridică o cruce de lemn, după datina lor, o troiță pe locul de la Majadahonda unde au căzut acum patru ani Moța și Marin. Este o cruce simbolică și odată mai mult, la o răscruce de istorie, troița ridicată este o dovadă că într'un ceas esențial al istoriei sale și a Europei tineretului român a știut să-și aleagă calea jertfei și a datoriei, așa cum odinioară, în trecutul depărtat românesc, voievozii știau să-și dea viața pentru creștinătate. Iar numele lui Moța și Marin vor rămâne deapururi în mintea generațiilor viitoare troițe vii pe căile destinului românesc”.

Ion Victor-Vojen

Ziarul “Cuvântul”, Anul XVIII, Nr. 91, Vineri 17 Ianuarie 1941

Sfârșit

miscarea.net